

Sygn. akt II Ca 518/14

POSTANOWIENIE

Dnia 29 września 2014 roku

Sąd Okręgowy w Piotrkowie Trybunalskim II Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie następującym:

Przewodniczący:	SSO Paweł Hochman
Sędziowie:	SSO Grzegorz Ślęzak SSO Dorota Krawczyk (spr.)
Protokolant:	stażysta Dorota Książczyk

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 29 września 2014 roku

sprawy z wniosku G. M.

z udziałem R. M., M. K., Z. M., K. M., E. K., L. J., M. J., B. K. (1)

o stwierdzenie nabycia spadku po A. M.

na skutek apelacji wniesionej przez uczestnika R. M. od postanowienia Sądu Rejonowego w Radomsku z dnia 21 maja 2014 roku, sygn. akt I Ns 42/14

postanawia:

1. zmienić zaskarżone postanowienie w punkcie pierwszy w ten sposób, że stwierdzić, że spadek po A. M. synu G. i E. zmarłym w dniu 11 lutego 1989 roku w miejscowości Ł. gmina K. i tam ostatnio stale zamieszkałym wraz z wchodzącym w skład spadku gospodarstwem rolnym na podstawie ustawy nabyli: żona G. M. z domu M. córka A. i M. oraz dzieci R. M. syn A. i G., M. K. z domu M. córka A. i G., M. M. (3) syn A. i G. po 1/4 części;

2. ustalić, iż każdy z uczestników ponosi koszty postępowania apelacyjnego związane ze swoim udziałem w sprawie.

Sygn. akt. II Ca 518/14

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 21 maja 2014 roku Sąd Rejonowy w Radomsku I Wydział Cywilny po rozpoznaniu sprawy z wniosku G. M. z udziałem R. M., M. K., Z. M., K. M., E. B. K. (2), L. J., M. J. i B. K. (1)

o stwierdzenie nabycia spadku po A. M. stwierdził, że spadek po A. M., synu G. i E., zmarłymi w dniu 11 lutego 1989 roku w miejscowości Ł. gmina K. i tam ostatnio stale zamieszkałym, na podstawie ustawy – zarówno w zakresie masy ogólnej, jak i wchodzącego w skład spadku gospodarstwa rolnego - nabyli: żona G. M. z domu Makuch, córka A. i M.

— w 1/4 (jednej czwartej) części oraz dzieci: R. M., syn A. i G., M. K. z domu M., córka A. i G., D. J. z domu M., córka A. i G. i M. M. (3), syn A. i G. — po 3/16 (trzy szesnaste) części;

ustalił, że każdy z uczestników ponosi koszty związane ze swoim udziałem w sprawie we własnym zakresie.

Podstawę powyższego rozstrzygnięcia stanowią przytoczone poniżej ustalenia Sądu Rejonowego:

Spadkodawca A. M. zmarł w dniu 11 lutego 1989 roku w miejscowości Ł. gmina K., gdzie ostatnio stale zamieszkiwał

W dacie śmierci spadkodawca A. M. pozostawał w związku małżeńskim z wnioskodawczynią G. M.. Spadkodawca miał czworo dzieci, to jest R. M., M. K., D. J. i M. A. M.. D. J. zmarła 3 września 1990 roku pozostawiając męża L. J. oraz dwoje dzieci: M. J. i B. K. (1). M. M. zmarł 19 stycznia 2008 roku, pozostawiając żonę Z. M. i dwoje dzieci: K. M. i E. K.. Spadkodawca A. M. nie miał innych dzieci własnych, przysposobionych, pozamałżeńskich, ani dzieci, które zmarły wcześniej.

Żaden ze spadkobierców A. M. nie odrzucił spadku, nie zrzekł się dziedziczenia i nie został uznany za niegodnego dziedziczenia.

Spadkodawca A. M. i jego żona - wnioskodawczyni G. M. byli właścicielami gospodarstwa rolnego położonego w G. gmina K. o powierzchni 1,44 ha oraz we wsi Ł. o powierzchni 1,59 ha.

Przed śmiercią spadkodawcy prowadził on wraz z żoną przedmiotowe gospodarstwo rolne. Wszystkie ich dzieci pomagały w prowadzeniu gospodarstwa rolnego. W dacie śmierci ojca uczestnik R. M. miał własną działkę rolną o powierzchni 0,56 ha, na której uprawiał truskawki. Uczestnik M. M. (3) w dacie śmierci ojca prowadził własne gospodarstwo rolne, gdyż część własnego gospodarstwa rolnego rodzice przepisali mu jeszcze za życia spadkodawcy. Uczestniczka M. K. w dacie śmierci ojca pracowała w gospodarstwie rolnym swojego męża położonym w K.. Uczestnik R. M. posiada tytuł wykwalifikowanego rolnika, potwierdzony świadectwem z dnia 19 czerwca 1979 roku wystawionym przez Urząd Wojewódzki w P.. Także uczestniczka D. J. w dacie śmierci ojca posiadała kwalifikacje do prowadzenia gospodarstwa rolnego.

Sąd Rejonowy zważył, iż :

Zgodnie z brzmieniem art. 670 k.p.c. w postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku sąd spadku bada z urzędu, kto jest spadkobiercą. W szczególności bada, czy spadkodawca pozostawił testament oraz wzywa do złożenia testamentu osobę, co do której będzie uprawdopodobnione, że testament u niej się znajduje. Jeżeli testament zostanie złożony sąd dokona jego otwarcia i ogłoszenia.

Zgodnie z brzmieniem art. 670 § 2 k.p.c, obowiązującym w dacie śmierci spadkodawcy, sąd bada także z urzędu, czy w skład spadku wchodzi gospodarstwo rolne oraz którzy spośród spadkobierców powołanych do spadku odpowiadają warunkom przewidzianym do dziedziczenia gospodarstwa rolnego.

Postępowanie o stwierdzenie nabycia spadku ma na celu ustalenie, czy osoba wskazywana we wniosku jako spadkodawca zmarła oraz kto i na jakiej podstawie jest jej spadkobiercą — w szczególności, czy ma miejsce dziedziczenie ustawowe, czy też dziedziczenie na podstawie ważnego testamentu, a w przypadku, gdy w skład spadku wchodzi gospodarstwo rolne, także ustalenie, którzy spadkobiercy gospodarstwo to dziedziczą.

W niniejszej sprawie niespornym było, że spadkodawca A. M. nie pozostawił testamentu. Ma zatem miejsce dziedziczenie ustawowe po spadkodawcy, zgodnie z regulą określoną w art. 926 § 2 k.c.

Na mocy art. 931 § 1 i 2 k.c. w pierwszej kolejności powołane są z ustawy do spadku dzieci spadkodawcy oraz jego małżonek; dziedziczą oni w częściach równych, jednakże część przypadająca małżonkowi nie może być mniejsza niż

1/4 całości spadku. Jeżeli dziecko spadkodawcy nie dożyło otwarcia spadku, udział spadkowy, który by mu przypadł, przypada jego dzieciom w częściach równych, przepis ten stosuje się odpowiednio do dalszych zstępnych.

W przedmiotowej sprawie spadkodawca zmarł pozostając w związku małżeńskim z G. M., pozostawiając czworo dzieci - R. M., M. K., D. J. i M. M. (3). Zatem zgodnie z regułą zawartą w art. 931 § 1 k.c., żona spadkodawcy odziedziczyła 1/4 spadku po nim, zaś każde z dzieci po 3/16 (3/4 : 4)

Jeśli zaś chodzi o wchodzące w skład spadku gospodarstwo rolne, Sąd stwierdził, że wszyscy spadkobiercy A. M. posiadali uprawnienia do dziedziczenia gospodarstwa rolnego wchodzącego w skład spadku po nim.

Stwierdzić należy, że zgodnie z treścią obowiązującego w dacie zgonu spadkodawcy A. M., tj. w dniu 11 lutego 1989 roku, przepisu art. 1059 k.c., spadkobiercy dziedziczą z ustawy gospodarstwo rolne, jeżeli w chwili otwarcia spadku:

- 1) odpowiadają warunkom wymaganym dla nabycia własności nieruchomości rolnej w drodze przeniesienia własności albo
- 2) są małoletni bądź też pobierają naukę zawodu lub uczęszczają do szkół, albo
- 3) są trwale niezdolni do pracy.

Warunki wymagane dla nabycia własności nieruchomości rolnej w drodze przeniesienia własności określał ówczesnie obowiązujący przepis art. 160 § 1 k.c. Zgodnie z powołanym przepisem, własność nieruchomości rolnej lub jej części może być przeniesiona na rzecz osoby fizycznej tylko wtedy, gdy nabywca:

- 1) stale pracuje w jakimkolwiek gospodarstwie rolnym bezpośrednio przy produkcji rolnej albo
- 2) ma kwalifikacje do prowadzenia gospodarstwa rolnego.

Zgodnie z brzmieniem § 3 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 28 listopada 1964 roku w sprawie przenoszenia własności nieruchomości rolnych, znoszenia współwłasności takich nieruchomości oraz dziedziczenia gospodarstw rolnych (t.j. Dz. U. z 1972 r., Nr 31, poz. 215 z późn. zm.), za kwalifikacje do prowadzenia gospodarstwa rolnego uważa się ukończenie szkoły rolniczej, przysposobienia rolniczego lub uzyskanie tytułu kwalifikacyjnego w zawodach rolniczych.

W niniejszej sprawie nie budzi wątpliwości okoliczność, że warunki do dziedziczenia gospodarstwa rolnego spełniała żona spadkodawcy - G. M., która jest współwłaścicielką gospodarstwa rolnego podlegającego dziedziczeniu w niniejszym postępowaniu i wspólnie z mężem prowadziła gospodarstwo rolne, a więc stale pracowała w spadkowym gospodarstwie rolnym. Warunki takie spełnia niewątpliwie także uczestnik R. M., który podczas rozprawy w dniu 21 maja 2014 roku okazał świadectwo z dnia 19 czerwca 1979 roku wystawione przez Urząd Wojewódzki w P. poświadczające, że uchwałą Państwowej Komisji Egzaminacyjnej przy Urzędzie Wojewódzkim w P.z dnia 1 marca 1979 roku numer (...) otrzymał tytuł wykwalifikowanego rolnika. Posiada zatem kwalifikacje do prowadzenia gospodarstwa rolnego w postaci uzyskania tytułu kwalifikacyjnego w zawodach rolniczych. Warunki dziedziczenia gospodarstwa rolnego spełniał także w dacie śmierci spadkodawcy jego syn M. M. (3), który prowadził własne gospodarstwo rolne oraz córka M. K., która z kolei pracowała w gospodarstwie rolnym swojego męża. W świetle zeznań uczestników postępowania niesporną była także okoliczność, że kwalifikacje do prowadzenia gospodarstwa rolnego posiadała uczestniczka D. J., która pomagała rodzicom w prowadzeniu gospodarstwa rolnego.

Mając na uwadze przedstawione wyżej okoliczności Sąd stwierdził, że wszyscy spadkobiercy A. M. posiadali uprawnienia do dziedziczenia gospodarstwa rolnego wchodzącego w skład spadku po nim, orzekając jak w punkcie 1 sentencji.

O kosztach postępowania Sąd orzekł na podstawie art. 520 § 1 k.p.c.

Apelację od powyższego orzeczenia złożył uczestnik R. M. podnosząc, że D. J. zrzekła się spadku po swoim ojcu A. M. i wnosił o uchylenie zaskarżonego orzeczenia. Podał, że matka doręczyła mu wypis z aktu notarialnego dotyczącego umowy zawartej przez D. J. z ojcem A. M. o zrzeczeniu się przez nią praw do dziedziczenia ustawowego po ojcu A. M. już po rozprawie, na której Sąd Rejonowy wydał zaskarżone postanowienie.

Sąd Okręgowy zważył co następuje:

Apelacja jest zasadna.

Sąd Okręgowy poczynił następujące dodatkowe ustalenia faktyczne:

D. J. jako spadkobierca ustawowy zawarła w dniu 18 kwietnia 1963 roku umowę z przyszłym spadkodawcą – swoim ojcem A. M., na podstawie której zrzekła się dziedziczenia po nim, a A. M. oświadczenie to przyjął. Umowa została zawarta w formie aktu notarialnego sporządzonego w Państwowym Biurze Notarialnym w R. przed pełniącym obowiązki notariusza M. D. i zarejestrowana w Repertorium A nr (...).

(dowód: wypis z aktu notarialnego Rep. A nr (...) k. 61)

Jedyną dopuszczalną w świetle art. 1047 kc umową dotyczącą spadku po osobie żyjącej jest umowa o zrzeczenie się dziedziczenia. Na mocy tej umowy potencjalny spadkobierca może zrzec się po swoim potencjalnym przyszłym spadkodawcy dziedziczenia. Umowa ta dotyczy jedynie potencjalnego powołania do dziedziczenia z mocy ustawy. Umowa o zrzeczenie się dziedziczenia może być zawarta jedynie za życia spadkodawcy i przy udziale spadkodawcy jako strony umowy. Przedmiotem umowy o zrzeczenie się dziedziczenia jest potencjalne powołanie spadkobiercy do dziedziczenia. Można w związku z tym zasadnie twierdzić, że zrzeczenie się dziedziczenia pozbawia potencjalnego spadkobiercę szansy lub nadziei dojścia do niego. Zawarcie takiej umowy niweczy bowiem ewentualne przyszłe powołanie do spadku zrzekającego się

Zgodnie z treścią art. 1048 kc spadkobierca ustawowy może przez umowę z przyszłym spadkodawcą zrzec się dziedziczenia po nim. Umowa taka powinna być zawarta w formie aktu notarialnego. Natomiast w myśl art. 1049 kc:

§ 1. Zrzeczenie się dziedziczenia obejmuje również zstępnych zrzekającego się, chyba że umówiono się inaczej.

§ 2. Zrzekający się oraz jego zstępni, których obejmuje zrzeczenie się dziedziczenia, zostają wyłączeni od dziedziczenia, tak jakby nie dożyli otwarcia spadku.

Skutki zrzeczenia się dziedziczenia oceniane są na chwilę otwarcia spadku.

Mając na uwadze poczynione przez Sąd odwoławczy ustalenia i powyższe przepisy należy stwierdzić, iż rację ma skarżący, iż zaskarżone postanowienie zostało wydane z naruszeniem prawa materialnego art. 1049 kc i art. 931 § 1 i 2 kc.

Córka spadkodawcy D. J. zmarła w dniu 3 września 1990 roku. Pozostawiła dwoje dzieci: M. J. i B. K. (1).

Skoro córka spadkodawcy D. J. zawarła ze spadkodawcą A. M. ważną umowę o zrzeczeniu się dziedziczenia po nim to ani D. J. ani jej dzieci nie dziedziczą spadku w tym gospodarstwa rolnego po A. M..

W takiej sytuacji spadek wraz z wchodzącym w skład spadku gospodarstwem rolnym po A. M. zgodnie z treścią art. 931 § 1 i 2 kc dziedziczą żona G. M. i dzieci R. M., M. K. i M. M. (3) po 1/4 części każde z nich.

Mając na uwadze powyższe ustalenia i rozważania i podziеляjąc zarzut apelacji dotyczący nieprawidłowego zastosowania art. 1049 kc i art. 931 § 1 i 2 kc Sąd odwoławczy na podstawie art. 386 § 1 kpc zmienił zaskarżone postanowienie w punkcie pierwszym.

O kosztach postępowania apelacyjnego Sąd orzekł na podstawie art. 520 § 1 kpc.